

میرفندرسکی

میرزا ابوالقاسم فندرسکی فیلسوف صوفی شاعر درگذشته ۱۰۴۹ یا ۱۰۵۵ از سادات فندرسک استرآباد است که با تجرد میزیسته و به سیاحت و گردش می‌پرداخته و به هندی‌زرفته و به عرفان جوک آشنا شده و فرهنگی برای آن نوشته است.

سرگذشت او در چند جایی آمده (منزوی ۶۶۱) و در استرآبادنامه محمد صالح استرآبادی (۱۳۲) هم هست. نسب‌نامه سادات فندرسک در دانشگاه هست (دانشگاه ۲۶: ۲۴۶۵/۲) تصویر فندرسکی در فهرست مرقعات آتابای (ص ۳۱۸ نیز ص ۲۵۷) آمده و در معارف اسلامی (۱۲: ۷۳-۷۵) هم هست.

او را در مسائل فلسفی دور ساله است یکی درباره حرکت به عربی دومی درباره تشکیک در ذاتی به فارسی که در منتخباتی از آثار حکمای الهی ایران (۱: ۶۲) به آنها برمیخوریم.

از او رساله صنایع یا حقایق الصنایع به یادگار مانده که به چاپ هم رسیده است. او در این رساله بانگاهی آنسیکلیدایی به همه دانشها می‌نگرد و از بسیاری از روشهای نگارش روزگار خود خرده می‌گیرد که خواندنی است. محمد تقی نصیری طوسی در لب-الالباب خود آن را گنجانده است (فهرست کتابخانه دانشکده)

حقوق ۴۳۷) و قاضی محمد سعید حکیم کوچک قمی از روی آن اسرار الصنایع ساخته است که نسخه‌های آن در مجموعه خوانساری که در نجف بوده و اکنون باید در اراک باشد (ذریعه ۲: ۵۱) و کتابخانه سنا (۱: ۱۴۴ ش ۲۸۵/۷) و دانشگاه (۲/ ۸۷۴۲) و آستان رضوی (۴: ۱۷) هست.

از رساله صنایع برمی‌آید که فندرسکی به ریاضی هم آشنا بوده و به هنر موسیقی نیز می‌پرداخته و الموسیقی الکیبر فارابی را میخوانده است.

او در این رساله (ص ۲۶ چاپ ۱۲۶۷) به نقل از موسیقی کیبر فارابی (۱۰۰-۱۰۵) می‌نویسد که به گفته ارسطو و بطلمیوس و ثامسطیوس میشود کسی در علم و دانش سرآمد باشد ولی در عمل و کردار کوتاه و سست، چونکه دانش و آگاهی شورونازکی و گرمی می‌خواهد و کردار و کنش شکیبایی و آرامش و سردی مانند بخش نظری پزشکی و ستاره شناسی و فقه که همان اصول باشد از یک سوی و بخش عملی اینها از سوی دیگر. از این روی چندین دانشمند در دانش موسیقی سرآمد بودند ولی در عمل هنرنمایی نداشتند. او در پایان این بند میگوید "مثال موسیقی نظری بدان آوردم که قوت شوق علوم متعلمان را زیادشود و دانند که علوم بسیار است و زندگانی کم آنچه از عمر صرف کنند در عین علوم کنند و از هرزه و مزخرف پرهیزند."

پس او مانند حکیم نظام الدین احمد گیلانی در گذشته ۱۰۵۹ که رساله‌ای در موسیقی دارد و آن را در شجره دانش خود گذارد است، از موسیقی که بخشی است از ریاضی بیگانه نبوده بلکه به گواهی مجموعه‌ای که اینک می‌شناسیم به تدریس و آموختن آن هم می‌پرداخته است، میدانیم که آموختن آن اگر هم عمل به آن نراوا باشد روا است چنانکه شیخ بهائی چنین فتوایی را داده است (موسیقی نامه ۱۱۵).

مجموعه یادشده به شماره ۱۶۵۱ در کتابخانه ملی نگاهداری میشود و آن را از بازماندگان دری خریده‌اند. سراسر آن به خط نستعلیق دارنده نسخه ابو عیسی محمد حکیم پسر محمد صالح نیشابوری است در سال ۱۰۲۸ با جلد تیماج تریاکی گرد سرخ مقوایی به اندازه ربعی .

در ص ۱ آن آمده : " احتمال دارد که در ایران در این زمان کسی نباشد که از عهده تدریس این کتاب برآید . و بفرم عطله و قصر مشید " .

در ص ۳ بندی است به عربی در سودمندی هر یک از مقامهای موسیقی در درمان بیماریها . این بند ما را بیاد رساله فارابی " مداواة الامراض بالانغام " میاندازد که نگارنده سرگذشت او، دستور او را آزموده و از آن بهره‌مند شده بود (ترجمتان جدیدتان للفارابی از صلاح الدین منجد چاپ ۱۹۷۵ تهران ص ۶) .
در همین جا آمده : " دورساله است ، از ورثه سید مرحوم ابتیاع شد ۱۱۳۵ " (پس این نسخه گویا در خاندان فندرسکی بوده است) نیز : " للقاصر محمد علی بن محمد باقراصفهانی بهبهانی مجلسی " با یک مهر ، سپس " کافی در علم موسیقی " و " شروع شد در قرائت این رساله بر حضرت استاد البشر سندا لافاضل وسید الاماثل امیر ابوالقاسم سلمه الله تعالی روز چهارشنبه اول جماد الاول سنه ۱۰۲۸ هجریه اللهم و فقلنا لتمامه و فهمه والتدرب فيه بحق النبی و آله " - " کافی در موسیقی " " قیمت " (به سیاق) " " نیز : معلوم میشود این کتاب را خدمت استاد الجلیل الحکیم الفاجر میرفندرسکی قدس سره درس خوانده‌اند . دخل فی نوبتی و انا عبدالعلی میرزا احتشام الدوله ابن معتمد الدوله فرهاد میرزا ابن المکین الاعظم عباس میرزا ولی عهد نایب السلطنه بهادر خان طهماسب طاب ثراهما .
از تاریخ با ممداد (۲ : ۲۷۰) برمیآید که احتشام الدوله در ۱۳۰۹

و ۱۳۱۵ درخمسه و زجان فرمانروایی داشته و مردی بود دانشمند و سراینده .

در ص ۴ آمده است " دخل فی نوبتی وانا العبدالعاصی فرهاد بن ولی عهد طاب ثراه فی شهر جمادی الآخره من شهر سنه ۱۳۰۵ " و در اینجا و در ص ۱۱۳ " هو العزیز فیض الله الحسینی الندیم ۱۳۵۱ " دیده میشود .

درص ۸۲ دو بند است به عربی در موسیقی و یک بند دیگر بدینگونه: " فی الشرایع السابقه کان جا یزابل واقعا التلحین فی المساجد اثناء الاشتغال بالصلوات والعبادات ، والحق ان بعض الالحن له دخل عظیم فی الخضوع والخشوع والانابه الی الاول عن الרכون فی دار الغرور ، و هذا التلحین هو الذی یكون بدور تالیفی لا یقاعی، ومن ذلك ما قال ص : ارحنا یا بلال " .

درص ۸۸: " رسائل فارابی در موسیقی، رسالهء بطلمیوس در موسیقی، رسالهء اقلیدس در موسیقی، رسائل یحیی بن علی یحیی المنجم، رسالهء موسیقی در التاج، رسالهء موسیقی شفا، رسالهء موسیقی نجاه، شرح ادوار موسیقی علامهء شیرازی " . ص ۹۰: حکیم منجیک

ای از گل سرخ رنگ بر بوده و بوی
رنگ از پی رو بوده و بوی از پی موی
گلرنگ شود جو روی شویی همه جوی
مشکین گردد چو موکشایی همه کوی

لله

سودابه سرم همچو پلنگ اندر کوه
غم بر سر هم به دل چو سنگ اندر کوه
دور از وطن خویش به خواری کردم
چون شیر به دریا و نهنگ اندر کوه
کوچک عطار

کی خفته ام از غم که کنون خواهم خفت
کی کرده ام اندیشه که چون خواهم خفت
دل با تو دیده با تو و من بی تو
من بی دل و دیده بی تو چون خواهم خفت
خسرو
زیرکمرت این چه میان است که نیست
گرچه دهننت مهست چنانست که نیست
داری تو میان سخن در آن نیست که هست
داری تو دهان سخن در آنست که نیست
عهدی رازی
برهم زده گرگ این رمه را چوپان کو
این پست و بلند دهر را سوهان کو
کافر شده اند اهل جهان نوح کجاست
فاسد شده اجزای زمین طوفان کو
ص ۹۱ : کاتب هذه المجموعه و صاحبها ابو عیسی بن محمد صالح
النیشابوری محمد حکیم عفی عنهما .
" فهرست ما فی هذه المجموعه : کتاب اوقلیدس فی الجزء التالیفی
من الموسیقی، کتاب الکافی لابی منصور بن زبیل، فواید من کتاب
مدخل الفارابی فی الموسیقی، کتاب مبسوط من تصانیف بعض
المتأخرین بعد الخواجه عبدالقادر، رساله یحیی بن علی بن
یحیی المنجم فی الموسیقی، مدخل الحفظی الی صناعه الارشماطیقی
املاء ابی الوفاء محمد بن محمد البوزجانی، رساله لابی الوفاء فی
اصطلاحات ارشماطیقی، رساله لفخر المله والذین الخجندی فی شرح
موسیقی مبحث نبض القانون.
در اینجا بندی است بفارسی نوشته همان نیشابوری در ارجب
گویا ۱۰۳۷ در باره همان " کتاب مبسوط " که روی آن خط کشیده
است و در باره کتاب فارسی کمال الدین عبدالقادر مراغی است

که در آن از نوبت ساخته^۱ او برای سلطان جلال الدین حسین می باشد و در اینکه این مجله از مراغی است .

نیز " بتاریخ ۱۹ شهری قعه سنه ۱۰۷۰ برای تجدید عهد (؟) تحویل میرمقیم شد " با مهر .

در ص ۱۰۵ " شروع شد در قرائت این رساله (قانون اقلیدس یا مجله شروانی) نزد افضل المتقدمین و المتأخرین قوه الطما و الفضلاء رئیس الحکماء امیر ابوالقاسم سلمه الله تعالی روز پنجشنبه ۱۸ شهر ربیع الثانی ۱۰۲۸ ، کتبه کاتب الرساله ابن محمد صالح محمد حکیم عفی عنهما و سترت عیوبهما " .

نیز:

اذا ابصرت فی نظمی فتورا	و خطی فی البلاغه والبیان
فلاترتب بنقصی ان رقصی	علی مقدار ایقاع الزمان
لم	راس
ار	جیل
علی	سمکه
و تدمیر	فاصله کبری
و تدمیر	فاصله کبری

سپس دوبند عربی است یکی از فارابی بدینگونه " قال الفارابی: لفظ الموسيقى (و هو لفظ یونانی) معناه الالحن. واسم الحن قدیقع علی جماعه نغم مختلفه رتبت ترتیباً ما محدودا . و قدیقع ایضاً علی جماعه نغم الفت تالیفا محدود او ترتبت بها الحروف التي ترکیب منها الالفاظ الداله المنظومه علی مجری العاده فی الدلاله علی المعانی. و قدیقع علی معانی آخر غیرهذه لیسس یحتاج الیه فیما نحن بسبیله . ه ."

دومی از شرفیه آنهم در تعریف لحن .

درین دفتر اکنون چهار رساله دیده میشود:

۱- الکافی فی الموسيقى از شیخ ابومنصور الحسین بن محمد بن عمر

بن زبله درگذشته ۴۴۰ (۴-۸۱)، نوشته همان نیشابوری بوسی نام در پایان ج ۱۰۲۸/۲ با حاشیه‌های؛ "حم گویا از خود نویسنده" نسخه، شفا، ۱۲، بی‌نام) روی برخی از حاشیه‌ها خط کشیده شده است. زکریا یوسف‌این رساله را از روی دو نسخه موزه بریتانیا و رامپورهند در قاهره در ۱۹۶۴ چاپ کرده است.

۲- المدخل فی الموسیقی فارسی (ص ۸۳-۸۷، به همین خط).

۳- قانون جزء التالیف من الموسیقی: اوقلیدس (ص ۹۲-۱۰۴، به همان خط، با اندکی حاشیه و بی‌نام).

۴- المجله: شروانی (۱۰۶-۳۲۵)، نوشته همان نیشابوری بنام در ۲۵ رجب ۱۰۲۸، با شکل‌ها و دایره‌های موسیقی مقابله شده از آغاز تا انجام، سپس دارد: "تمام شد قرائت این کتاب بر استاد فاضل کامل افضل المدققین و المحققین سند الافاضل والامثال استاد البشرامیر ابوالقاسم سلمه الله تعالی اخر شعبان سنه ۱۰۲۸". نشانه حاشیه‌ها در این شماره‌ها: "منه، منه رحمه الله، حم، ملتقطات، شرح ادوار (به فارسی) بی‌نام. برخی حاشیه‌ها فارسی است.

این رساله در موسیقی نامه نگارنده (۱۱۰ و ۱۹۲) شناسانده شده است.

در آغاز آن "الیک من هذه المجلة من نقاوة متو خاک" و در پایان آن "ما اردت ایراده فی هذه المجله" آمده است.

در این مجله شروانی یاد میشود از: فیثاغورس، افلاطون، معلم اول ارسطاطالیس، نیکوماخوس، معلم ثانی ابونصر فارابی و کتاب او، شیخ رئیس، صفی‌الدین عبدالمومن، علامه شیرازی، شیخ المتاخرین خواجه عبدالقادر مراغی (ص ۳۰۳ ملی)، بعضی - المتاخرین من اهل العمل گویا همان مراغی، خواجه شیخ و مولانا جلال‌الدین فضل‌الله عبیدی، خواجه جمال‌الدین سلمان، صدر الافاضل در شرح شعر ابوالعلاء، نیز از: ارثماطیقی شفاء و

موسیقی آن ، الرساله الملحقه بکتاب النجاه ، رساله موسیقی اسفزاری ، الادوار و شرفیه ، لوازم الموسیقی مداینی (ص ۱۱۴) ، مقاصد و شرح الادوار مراغی و خاتمه آن ، صحاح الفرس (ص - ۳۲۵) ، جامع المصادر (حاشیه ص ۳۰۳ بانسانه منه) ، المفاتیح ، المفتاح (که دو کتابند) ، تکمله الحساب ، بعض الرسائل .

واژه‌های فارسی هم در آن دیده میشود مانند : آواز ، اصفهان ، بازگشت ، بزرگ ، بسته‌نگار ، باخور (گویاهمان : ماخور) ، پرده ، پیشرو ، خواننده ، خوزی ، دستان ، راست ، راهوی ، زنگوله ، زیر افگند ، سربند ، شاه رود و ابن الاحوص سازنده آن از گفته شیخ گویا فارابی در کتاب خود (ص ۱۵۲) ، فروداشته گردانیه ، گواشت ، گوشه ، نوروز ، نوروزپاتی ، نهاوند ، نهضت ، نیرز ، نیزبوسلیک و عراقی و حسینی .

همچنین شعرهای فارسی در آن آمده است (ص ۲۰۰ و ۲۴۲ و ۲۴۳ و ۳۰۶ و ۳۰۸) گذشته از شعرهای عربی .

نیز داستان ساختن ضرب‌الفتح را برای مغیث‌الدین سلطان احمد و تصنیف او دور ایقاعی را برای سلطان جلال‌الدین حسین پسر سلطان اویس در باغ دولت‌خانه تبریز و شاه ضرب او برای همان سلطان احمد در بغداد در کشتی و ضرب‌الماتین او برای غیاث‌الدین محمد سلطان در سمرقند در باغ نقش‌جهان (ص ۲۹۶ - ۲۹۸) ، چهار ضرب محمد شاه ربانی که پس از صفی‌الدین عبدالمومن ساخته است (۲۹۴) ، داستان نوبت‌ساخته مراغی در پایان شعبان ۷۸۱ در تبریز به دستور سلطان جلال‌الدین حسین برای ماه رمضان که خواجه رضی‌الدین رضوان شاه و خواجه شیخ کجی و امیر شمس‌الدین زکریا و قاضی شیخ و جلال‌الدین فضل‌الله عبیدی و خواجه جمال‌الدین سلمان در آنجا بوده‌اند از گفته خود مراغی که نوبت‌نخستین آن را پرده حسینی نامیده است (۳۰۵ - ۳۰۷) همه اینها گویا از جامع الالغان وزبده -

الالحان مراغی باشد . " فصل فی تاثیر ادوارو اوازاتہ اوقات اللحن " ہم درآن هست .

اسفزاری کہ او یاد کردہ است همان ابو حاتم مظفر بن اسماعیل اسفزاری است کہ ہم زمان عمر خیام بودہ و مولف ارشاد ذوی العرفان الی صناعہ القبان و آثار علوی (چاپ مدرس رضوی) و رسالہ فی الموسیقی بنوشته شروانی (ص ۲۵۴) در تتمہ صوان الحکمہ (ص ۱۱۹ و ۲۰۳) و نزهہ الارواح شہرزوری (۲ : ۵۴) و بروکلن (ذیل ۱ : ۸۵۶) و معجم المؤلفین (۱۲ : ۲۹۸) سرگذشت او هست .

پس در این مجموعہ مورخ ۱۰۲۸ می بایستی رسالہ الموسیقی ابن المنجم و رسالہ نسبۃ التالیف یا حاشیہ القانون خجندی و رسالہ المدخل الحفظی الی صناعہ الموسیقی ساخته بوزجانی و اصطلاحات الارثماطیقی او بایستی باشد و اکنون نیست و شاید برداشته اند و آنچه در آن مانده همان چہار کتاب یاد شدہ است .

چنانکہ دیدہ ایم ہمہ این چہار کتاب را ابو عیسی محمد حکیم پسر محمد صالح نیشابوری در سال ۱۰۲۸ نزد میرفندرسکی درس خواندہ است و نسخہ درخاندان فندرسکی (گویا) بودہ و محمد علی اصفہانی بہبانی مجلسی و میرمقیم در ۱۰۷۰ و فرہاد میرزا و پسرش احتشام الدولہ و دری آن را داشتہ اند .

این مجموعہ گویا پیوندی با مجموعہ رامپور ہندو مجموعہ دیانت خان شاہ قباد بدخشانی دہلوی کہ اکنون در موزہ بریتانیا است دارد و شاید اصل آن دو باشد .

مجموعہ رامپور در فہرست پیشین آنجا (ش ۳۰۹۷ ش ۶۴ ریاضی) و فہرست تازہ آنجا از عرشی (۵ : ۱۳۶-۱۴۵) شناساندہ شدہ است (شمارہ ۳۷۷ 3M8814) .

فواد سید احمد در فہرس المخطوطات المصورہ جزء ۴ المعارف العامہ و الفنون المتنوعہ چاپ قاہرہ در ۱۹۶۴ رقم ۴۵ موسیقی و غناء ص ۵۹-۶۰ و زکریا یوسف در فہرست موسیقی چاپ ۱۹۶۷ ص ۱۳

ودبیاچه، الکافی فی الموسیقی چاپ ۱۹۶۴ در قاهره با آورده عکس آغاز آن از این مجموعه و نسخه موزه بریتانیا ویوسف شوقی در کشف رموز الاغانی با گذاردن عکس همه هر دو نسخه از رساله ابن منجم از مجموعه رامپور و موزه بریتانیا آن را وصف کرده اند.

در مجموعه رامپور که به نستعلیق روشن است با اشکال و دوائر تاریخ ندارد و شاید از سده ۱۰ یا ۱۱ باشد، این رساله ها هست:

- ۱- الکافی فی الموسیقی (۱-۲۱) در ۲۰ برگ ۱۹ س.
- ۲- المدخل الی صناعه الموسیقی از آغاز الموسیقی الکبیر (۲۲-۲۵).
- آغاز: من کتاب المدخل فی علم الموسیقی لابی نصر الفارابی. افتتاح کتاب وینبغی آلان ان نبتدا فی کتاب الاول فنقول کل صناعه نظریه فانها تشتمل علی مباد و علی ما بعد المبادی. انجام: فهذا جمیع ما یحتاج الیه فی هذه الصناعه من الاعداد.
- ۳- رساله فی النغم از یحیی بن علی بن یحیی المنجم الندیم در گذشته ۳۰۰ برای امیر المومنین المعتضد بالله (۲۵-۲۸) در ۴ برگ ۱۹ س.
- این رساله را استاد محمد بهجة الاثری اللغوی العراقی در ۱۹۵۰ از روی نسخه موزه بریتانیا و دوبار استاد زکریا یوسف در ۱۹۶۴ از روی نسخه رامپور و دکتوریوسف شوقی با شرحی گسترده در ۱۹۷۶ در قاهره از روی هر دو نسخه چاپ کرده اند.
- ۴- الادوارو الایقاع از صفی الدین ارموی بغدادی (۲۸-۴۳).
- ۵- المدخل الحفظی الی صناعه الموسیقی از ابوالوفاء محمد بن محمد بن یحیی مهندس حاسب بوزجانی در گذشته نزدیک ۳۸۸ (ریاضی دانان ایرانی از قربانی ۱۳۴- بروکلین ذیل ۱: ۹۶۰- سزگین ۳۴:۴) گویا همانکه رزنفیلد میگوید که در تاشکند هم نسخه ای از آن

هست به شماره ۴۷۵۰/۸ (سزگین ۴: ۳۲۴) (۹۴ پ - ۹۸ پ) (فهرست نخستین آنجا 1414 ، فهرست عرشی ۵ : ۱۰۶) .

آغاز : نعت الوحده . الوحده هی التي يقال موجود واحد .
در مجموعه " مجلس (۹۶۵۲/۶۶۵۷) رساله فی الحساب است در ۳ ص بدینگونه : " رساله لابی الوفاء محمد بن محمد بن المهندس الحاسب قال الوحده هی التي بها يقال علی کل موجود واحد . العدد هو كثره الوحداست المناسبه العاشره هوان يكون نسبه - الحدالا وسط الى الحدالا صغر كنسبه تفاضل الطرفين الى تفاضل الاعظمين . تمت الرساله " .

در مجموعه حسن نراقی (فیلم ۳۵۶۴ دانشگاه ، فهرست ۲: ۱۸۷) نیز همین رساله هست و این دو باید مانند همان نسخه رامپور باشند .

ع- قانون اقلیدس (۹۹ پ - ۱۰۲ پ) که جز قول اقلیدس علی اللحن و صنعہ المعارف و مخارج الحروف است که در حاوی الفنون وسلوه المحزون ابن الطحان از آن یاد شده است (موسیقی نامه ها ۲۹ و ۱۰۲ - فهرست فوادسید ۵۱ - سزگین ۴ : ۱۶۶ - کتابهای عربی تازه در موسیقی از نیوبائر ص ۸ و ۱۳) .

آغاز : بسم الله . کتاب اقلیدس قانون جزء التالیف وان - کان سکون ولاحرکه کان سکون و اذاکان سکون و لم يتحرك شیء لم یسمع شیء وان سمع شیء وجبان یكون الا وقبله حرکه .
انجام : وهما متساویان انقص من خمس مدات فاحد هما (نسخه ملی) .

۷- رساله فی الاصطلاحات الرياضیه از همان بوزجانی که یاد شده است در گوهر شاد مشهد مجموعه ایست دارای هفت رساله (فهرست شهرستانها ۳۸۸) : نامه عرفانی فارسی ، لزوم الفساد علی تقدیر تعدد الواجب ، الواحد لا یصدر عنه الا الواحد از ابراهیم حسینی همدانی که در آن از بهمنیارو دوانی یاد میشود ، بندی بانسانه

" س م جیلانی " گویا شمای گیلانی بدینگونه " اعلم ان من خواص الواجب " ، رساله‌ای بدینگونه " هذه حدود بعض الالفاظ التي يستعمل في البراهين الهندسيه جمعها السهل والله الموفق والمعين . النسبه هي حاله في الكميه بين كمين متجانسين يعرف بها قدر كل منها من جنس واحد " که شاید این هم از بوزجانی باشد ، خلق الاعمال دوانی، رساله‌ای که برای ایلدرم با-یزید ساخته شده بدینگونه : " حمد الله عم الخلق آلاه ، رساله فارسی محمد دهدار (فهرست فیلمها ۱: ۶۴۷ ف ۲۱۵۰ - ع ۴۸۷۵) .

۸- رساله فی نسبه التالیف و حاشیه القانون از فخرالدین محمد بن محمد بن ابی‌الخجندی (۱۰۴-۱۰۸ ر) (موسیقی نامه‌ها ۹۳) .

آغاز: بسم الله . قال المولى الخجندى رحمه الله عليه : لما كانت النسبه الموسيقيه نوعا مخصوصا من النسب والطبيعه النوعيه لاتتحصل فى الاعيان والاذهان .

انجام : ولنقتصر على هذا القدر من هذه الحاشيه حامدين لله و شاكرين لانعمه .

۹- المجله فى الموسيقي از فتح الله شروانى (۴۳ پ - ۹۳ پ و ۱۰۸ ر - ۱۰۹ پ و ۱۱۰ ر - ۱۳۷ ر) دیباچه آن در نسخه پس از خود کتاب در ۱۰۸ ر - ۱۰۹ پ است و میان دیباچه و متن افتادگی است آغاز آن " الحمد لله الذى فضلنا على كثير من عباده المومنين (آغاز خطبه) المناسبات المشهوره فى هذا العلم عشره ثلثه منها اشهره وهى المناسبات العديده والمناسبه الهندسيه و المناسبه التالیفيه " (میانه مطالب که در ص ۱۱۸ نسخه ملی دیده میشود) .

عرشی هردو پاره را و فواد سیددومی رایا ذکرده است فواد سیددو بند انجام آن را چنین آورده است : " کما جریت فی البحث عن تالیف النغمات و ایقاع النقرات و لاوردت طرفا من طرف مباحثها و لبابا من عباب مفاحصها . فهذا آخر ما اردت ایراده فى هذا

المحل و الحمد لله اولاً و آخراً .

عرشی در فهرست خود آن را نشناخته و پنداشته است که این بخش دورساله است یکی همین یکی و به نام رساله الموسیقی و با همان آغاز (۱۰۸ - ۱۰۹ پ) دومی هم به نام رساله الموسیقی (۱۱۰ - ۱۲۷) با آغاز " ولعله فهم هذا من ظاهر کلام صاحب الادوار حيث قال النغمه المسموعه " که در ص ۱۵۳ نسخه ملی دیده میشود .

فوادسید (ص ۵۵) از همین رساله (ش ۳۴۳۰) یاد کرده و آغاز و انجام آن را آورده ولی این یکی را (۵۷) نشناخته است . گویا در نسخه آشفته‌گی هست .

مجموعه موزه بریتانیا شماره 2361 Or به نستعلیق خوش ریز ۱۰۷۳ عبدالمنعم محمد عطاری در شاه جهان آباد دهلی مقابله شده با اصل در روز ۲۵ محرم ۱۰۷۴ در کشمیر در رساله النغمه ابن لمنجم مقابله شده در همین سال در الکافی ابن زبیله و با نام نویسنده (همان عطاری) در رساله جندی، مقابله شده در ۱۰۷۵ و مقابله شده در ۱۰۷۹ در کنزالتحف .

در این نسخه چنانکه از فهرست عربی و فارسی ریو (موسیقی نامه‌ها ۹۰ و ۱۰۳ و ۱۱۰ و ۱۳۱ و ۱۳۷ و ۱۶۸ و ۱۹۱) چهارده رساله موسیقی است و برای دیانت خان شاه قباد پسر عبدالجلیل حارثی بدخشانی امیر در بارا و رنگ زیب (۱۰۶۹ - ۱۱۱۸) در گذشته ۱۰۸۳ در دلهی نوشته شده و به دست میرزا محمد بن رستم بن معتمد خان مولف تاریخ محمدی رسیده است نامهای آنها با مهر مورخ در برگ ۱۸ و ۲ دیده میشود .

این دیانت خان گویا همان قباد بیک اوزبک میرآخور غضنفر خان (۱۰۶۷ - ۱۰۷۰) باشد که سرگذشت او در تحفه الکرام تتوی (۴۰۸) هست و جز محمد حسین دیانت خان دشت بیاضی هندی در گذشته ۱۰۴۰ (میخانه ۵۴۹ - تذکره شعرای کشمیر ۶۶۹) میباشد .

شاه قباد از دوستاران موسیقی بوده و این مجموعه را در ۱۰۷۳

(فیلم ۴۲۴۵ و ۴۳۳۹) همچنین مقاصد الالخان و تحفه الادوار نوشته محمد امین در ۱۰۷۷ در اکبرآباد (ش ۵ - ۱۸۴۴ با دلیان) را برای او فراهم آورده اند (دیباچه یوسف شوقی ۱۱۱-۱۴۰) .
در این مجموعه قانون اقلیدس است و النغم ابن المنجم و المدخل فارابی و رساله خجندی و رساله شروانی میتوان گفت که این مجموعه هندی و مجموعه رامپور با مجموعه ایرانی کتابخانه ملی پیوندی دارد و اگر از روی یکدیگر نوشته شده باشند یک اصل مشترکی خواهند داشت .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی